

סיפור התקרבותו של רבי נתן לרבי נחמן

באחד ממוצאי השבתות בחצר קודשו של הרבי מברדיטשוב, ישב רבי נתן לסעודת מלווה מלכה יחד עם חבורת אברכים והיה חסר קצת דבר מאכל על השולחן. הפילו האברכים גורל לראות מי מביניהם ילך ויקנה 'בייגל' עבור המתוועדים, והגורל נפל על רבי נתן. הלך רבי נתן לקנות את הבייגל תוך שמחשבותיו עוסקות בחשבון נפש: "מה יהא עליי? מה תהא תכליתי? גם כשאני פה בין חסידים חש אני שאיני מוצא עצמי בעולם, האם לכך נוצרתי? לקנות בייגל?!!" – שאל בנפשו.

רבי נתן היה אוכל עצות. חש הוא אומנם שעומד בשערי גן עדן עם התקרבותו לעולם החסידות, אך צימאנו לדבר ה' היה עדיין גדול מאוד. עמד רבי נתן על אם הדרך ופרץ בבכי גדול וזעק לה' יתברך, ובמקום להמשיך לבית האופה ולקנות את הבייגל, נכנס לבית המדרש ופנה לעזרת הנשים, נטל ספר תהילים לידי ו החל לומר פרק אחר פרק בבכיות גדולות, ומרוב צער התגלגל על הרצפה בפישוט ידיים ורגליים תוך שהוא בוכה בכי תמרורים. כך המשיך עד שהגיע לפרק נ' שבתהלים, ואז נפל על הרצפה נטול כוח והמשיך לבכות כשליבו שבור עד שנרדם.

ובשנתו חולם הוא חלום. ובחלומו הוא רואה סולם גבוה מונח ארצה וראשו מגיע השמימה. והנה, רואה רבי נתן את עצמו עולה בסולם שלב אחר שלב, אך הוא לא מחזיק מעמד, ונופל. אחר כך הוא שוב מתחזק ומנסה לעלות, ומצליח לטפס גבוה יותר מהפעם הקודמת, אך הוא שוב נופל. וכך חזר העניין כמה וכמה פעמים, עד שלבסוף נפל לגמרי מהסולם, ומעוצם החבטות הקשות שספג לא היה בכוחו לנסות שוב לעלות בסולם.

עודו שכוב על הרצפה, נגלתה לפניו דמות אברך צעיר בעל פנים מאירות. רבי נתן קם מיד לכבודו כשהוא נרעש ונרגש, והאיש שנגלה לפניו אמר לו כך: "טפס וטפס, אך החזק עצמך היטב". התעורר רבי נתן כשהחלום חרוט היטב בזיכרונו, ומיד חש מעודד ומחוזק. לפתע הוא נזכר שהוא עדיין בשליחות לקנות את הבייגל לחבורה המחכה לו, הזדרז רבי נתן לקום, הלך, קנה וחזר אל חבורת החסידים ששאלה אותו לפשר העיכוב, אך הוא התחמק מלהשיב.

חלום זה היה בשנת תקס"ב, שנה לפני התקרבותו לרבינו נחמן מברסלב.

בשנת תקס"ב עבר רבנו נחמן מברסלב מהעיר זלטיפאלי והגיע לגור בעיר ברסלב, ואז אמר: "צופה אני ורואה נשמה באוקראינה, נשמה חדשה, זכה וטהורה שלא הייתה מעודה בעולם השפל".

בחודש אלול של אותה שנה שמעו רבי נתן וחברו הטוב רבי נפתלי מרבי ליפא, על כך שהגיע לעיירה ברסלב הסמוכה צדיק גדול שעובד את ה' בקדושה רבה, והשניים החליטו לנסוע אל הצדיק ולראות את עבודתו בקודש. היה זה כשרבי נתן היה בגיל 22 ורבנו היה בגיל 30.

תיכף כשנכנס רבי נתן לחדר קודשו של רבנו, נבהל מאוד, כי כשראה את דמות פניו נזכר מיד באותם פנים ובחזות האברך שנגלתה לו בחלום.

כשרבנו ראה את רבי נתן, פתח את פיו הקדוש ואמר לו: "מכירים אנו זה את זה כבר זמן רב, אך זה מזמן שלא נפגשנו...".

(הסיפור מופיע באבני"ה ברזל ג-ט ומשוכתב כאן)

קל לראות את הדמיון שבין סיפור סולמו של ר' נחמן לבין סולמו של יעקב אבינו. שניהם מוצבים ארצה וראשם מגיע השמימה. אלא שבסולמו של יעקב מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו ואילו בסולמו של ר' נחמן, ר' נתן האיש ולא המלאך, עולה ונופל שוב ושוב. גם דמות דיוקנו של ר' נחמן שמופיעה בחלום ולאחר מכן באופן מפתיע במציאות, מזכירה את דמות דיוקנו של יעקב אבינו שהופיע לפני יוסף הצדיק בעת ניסיונו עם אשת פוטיפר. אלא שאצל יוסף דמות דיוקנו של הצדיק הופיע לאחר שנפרד ממנה במציאות ואילו אצל ר' נתן דמות הדיוקן הופיעה לפני שפגשה במציאות. שתי דמויות הדיוקן מדריכות את מי שהן מופיעות לפניו, אלא שדמות דיוקנו של יעקב מדריכה לפני ניסיון ואילו דמות דיוקנו של ר' נחמן מדריכה לאחר נפילה וכישלון הניסיון. דמות דיוקנו של יעקב אבינו אומרת לו כביכול 'אל תתפתה' ואילו דמות דיוקנו של ר' נחמן אומרת לו 'אל תיפול'!

*

כדי להבין את סולמו של יעקב אבינו צריך לחזור לאברהם אבינו, סבו. אברהם הנחיל לעולם את רעיון האחדות. הוא לימד את עצמו ואת האנושות כולה להשתחרר מתמונת העולם העשויה מפירוד. לדידו, תפישת העולם כעשוי מחלקים מפורדים הינה עבודת אלילים. היצמדות לקונקרטי, לגלוי, לפני השטח החומריים של המציאות, היא הפסד של החלקים היותר עמוקים שלה. לדידו, יותר משחלקי המציאות נפרדים זה מזה, הם קשורים וכרוכים

זה בזה, משוחחים זה עם זה ופועלים בהרמוניה מופלאה שאי אפשר להתעלם ממנה. ייתכן מאוד שבדומה לכך גם החיים המודרניים היו נראים בעיניו של אברהם כפגניים. חיים קטנוניים, שטחיים וריקים. אברהם לימד את בני העולם לשחרר את האחיזה בקונקרטי כדי להגיע אל המופשט. להפשיל את שולי האוהל ולהיפתח אל הקשר אל העולם שבחוץ. מי שמוכן לתת לשני מוותר על הרכוש אך מתחבר אל מקור הכול. שם לא חסר דבר. שם אין צורך יותר לרדוף אחר הממון. להפך, הנותן יקבל סייעתא דשמיא ולא יפסיד מנתינתו. עולם החסד הוא הפתח להצטרף אל עולם ההשגחה. מי שנותן מצטרף אל הנתינה האלוקית. מי שמוכן להשתחרר מאינסטינקט ההישרדות נפתח אל מרחב חיים חופשי ועליון. באוהלו של אברהם שמחה על מקור החיים ורוממותם, צהלה על פלאיות המציאות ויד ההשגחה העליונה המכוונת כול. הודיה על מה שיש ונתינה ממנו ואף יותר. אברהם הוריד את השמיים לארץ. טען שיש עליונים גם בתחתונים. יש "הר" בעולם בו ניתן להתעלות הגם שעדיין נמצאים על פני הקרקע. על כן מכנים חז"ל את אברהם "הר".

יצחק נולד על ה"הר". בפסגות עליונות של שמיימיות כאן בארץ. הוא למד למסור את הנפש על ההתרוממות הזו. למד לצחוק, כשמו, על הבלי העולם הזה ולהיות דבוק בשמיים. יצחק עצם את עיניו מהחיצוניות והיה כולו דבוק בפנימיות, בה ראה את תמצית החיים ועיקרם. שווה היה לו להיות בטל ואף למסור את הנפש בעבור דבקות זו ובעבור התכלית העליונה של החיים. החיים על פי דין הינם אומנם חיים של ביטול אבל התמורה היא החיים לצד ה'. כך תפילתו של יצחק נקראת "שיחה" בה האדם מתפלל כמשוחח עם חברו. כשברא ה' את העולם במידת הדין צמצם הוא את עצמו על מנת לתת לעולם את קיומו העצמאי. קיום כשווה כביכול עם ה'. הצמצום העצמי של יצחק הוא המשווה אותו כביכול לבורא, שאף צמצם את עצמו ומאפשר לו לשוחח עימו כביכול כשווה. אין תענוג וקורת רוח יותר גדולה לאדם מאשר להרגיש את קרבת ה' בחייו. אלא שלשם כך צריך האדם לצמצם את עצמו, לשעבד את פעולותיו לתכלית עליונה ולהשתחרר ממוטיבציות תחתונות המנחות את האדם. ללמוד "לצחוק" עליהם. אם אברהם הוריד את השמיים לארץ, הרי שיצחק העלה את הארץ לשמיים, לימד את האדם לעלות מעלה ולחיות בעולם עליון, נקי וטהור, עולם הדין.

יעקב לעומת אבותיו שם סולם בין שמיים לארץ. הותיר את הפער הקיים ביניהם ונע על גביו. יעקב פקח את עיניו היכן שאביו עצם אותן. הוא ראה את ההפקר שמותיר אחריו יצחק בעצימת עיניים זו. הוא ראה את עשו נוהג אומנם על פי דין בדקדוקי עניות, מעשר את התבן ואת המלח, אך מיד לאחר מכן צד את צידו ונוהג בהפקרות. יעקב הכיר את חולשתו של האדם שלא לעלות בהר ושלא "לקום במקום קודשו". הוא רצה גם בהכרה אלוקית בכך. לא לגיטימציה לחולשה ולנפילה אלא הכרה באדם שעומד מאחוריה. שיח איתו כמו שהוא. יעקב רצה להשמיע את קולו. "הקול קול יעקב". קול שזועק מן הארץ למטה כלפי מעלה. השמעת ה"קול" הינה "סולם" (גימטריה זהה – בעל הטורים בראשית כח, יב') שיוצר קשר בין הנפרדים, שכורת ביניהם ברית ועם זאת שומר על נפרדותם ושונותם. באי הברית יודעים דבר אחד – שהם ביחד, יהא אשר יהא. תמיד יהיה שיח ביניהם, תמיד ישמיעו את "קולם". בין אם הם קרובים ובין אם הם רחוקים זה מזה. שמחים או עצובים, שבעי רצון או כועסים. בין אם הם למעלה ובין אם הם למטה. "עולים ויורדים בו". הקשר עם הקדוש ברוך הוא הוא אפשרות ולא הכרח. "תפילת רשות". כך יכול יעקב לומר "אם יהיה אלוקים עמדי" ובכך פותח שיח פתוח והדדי ביניהם. הוא משחרר את מה שאבותיו ראו כיעד, לא כי הוא מוותר

עליו אלא כי הוא רוצה שיבוא יעד זה מתוך רצון חופשי, מתוך הכרה הדדית ומתוך הכרה בפער שיש לחצות לשם כך.

לשם כך בונה יעקב "בית". קירות המגוננים על שיח חופשי ופתוח זה ומאפשרים אותו. גבולות הקושרים את באי הברית זה עם זה. גבולות אלה הם החלק הבטוח בקשר. וכמו ב"בית" תחושת הביטחון איננה מכך שבהכרח "טוב", אלא מכך שאפשר לדבר גם על הרע. לא צריך להתאמץ שיהיה טוב. אפילו הטוב הזה הוא שמיימי ועליון יגבה הוא מחיר באותנטיות שלו אם לא יהיה לו מרחב חופשי ומוגן. אכן האויבים שעמים התמודד יעקב היו הספק בדמותו של עשו וחוסר האותנטיות בדמותו של לבן. היכן שיכול לומר האדם לאלוקים "אם יהיה אלוקים עמדי" יכול גם לחלחל הספק. אך, לדידו של יעקב, רק מתוך כך יוכל האדם להגיע להכרה כי "אכן יש אלוקים במקום הזה". רק אם יש לגיטימיות ל"ואנוכי לא ידעתי" יכול האדם להגיע להכרה "אין זה כי אם בית אלוקים". רק אם ירגיש ב"בית" לשאול יהיה פתוח ליבו לשמוע ולקבל את התשובה. האותנטיות היא המרחב ה"ביתי" המוכן לקבל את ה"אמת" באשר היא, תהא אשר תהא. לאותנטיות זו ול"אמת" זו חתר יעקב.

אלא שמרחב שיח פתוח מכיל בתוכו סכנה של התפרקות וזקוק הוא לגבולות ולקירות על מנת לגונן עליו. בניית קירות אלו היא עבודה הן בעיצוב שלהם והמיקום שלהם והן בשמירה על חוסנם. כך אומרים חז"ל "משחרב בית המקדש אין לו לקדוש ברוך הוא אלא ד' אמות של הלכה". שכן ההלכה כמוה כ"בית". מסמנת היא גבולות המגוננים על הברית שבין היהודי לבין הקדוש ברוך הוא ומאפשרות את השיח הפתוח ביניהם. רבים טועים ורואים בקירות עיקר. אולם הקירות אינם אלא ה"סולם" שבו "עולים ויורדים" והוא המרחב לשיח עם הבורא. ייתכן ששיח זה יהיה ריק ונבוב ויהיו בו רק קירות. אך השומר על ההלכה מצהיר גם על כך שהוא בקשר עם הבורא, גם אם הוא מרגיש רחוק מאוד ממנו.

אלא ששיח עם גבולות הוא שיח מורכב. שכן כל גבול זקוק גם למרחב סביבו. גבולות בלבד יכולים להיות כוחניים. מרחב בלבד יכול להיות מפרק. והצירוף שלהם יכול להיות גם מניפולטיבי. שכן בניית קירות ה"בית" הינה כריתת ברית. ה"ביחד" הוא הנתון הקבוע ולא התוכן שביניהם. ו"ביחד" ידוע מראש יכול להיות קרקע לגרירת האחר ופתח למניפולציות. האותנטיות היא מבחן פנימי שקשה לעמוד עליו אלא מבפנים ובדקי דקויות. יעקב התמודד עם הרמאות של לבן עשרים ושתיים שנה. גם עולם ההלכה וגבולותיו מעמיד את האדם מול האותנטיות שלו ולא תמיד היא ערבה לאוזן. לעיתים העמדת הגבולות מייצרת פעולות לא אותנטיות ורק הלב יודע לזהות הטיות אלה ולפעמים גם הוא לא יעמוד עליהם. על כל פנים לדידו של איש ההלכה כריתת הברית שווה את המחיר הזה, ומאפשרת שיח פנימי פתוח שאכן שאלת ה"אמת" והאותנטיות צריכה להישאל בו כל הזמן. איש ההלכה יתאמץ לכוון את ליבו כשהוא פועל על פי הנחיות ההלכה. הלכות אלו יעמידו אותו מול הבורא במרחבים שונים ויכוונו אותו בכל פעם ליעד שונה. אך הוא יצטרך לכוון את עצמו אל התייחדות עם הבורא והוא היחיד שיוכל להעיד עליה.

בתוך ה"בית", אם כן, השיח פתוח. אפשר לומר הכול. "להרגיש בבית". הברית שומרת על שיח בטוח. האדם כל כך כרוך בה' שהוא יכול לדבר איתו אפילו על תחושותיו בלעדיו. ויותר מכך, ככל שהשניים מתרחקים זה מזה, כיוון שהם בברית זה עם זה, הרי שהריחוק מעורר תגובת מטוטלת להתקרב. ככל שהקשר חזק יותר הוא לומד לאזן את עצמו. אותו סולם שבו

המלאכים יורדים הוא אותו סולם שבו הם גם עולים. חייו של יעקב רובם בגלות, "מעט ורעים" ימי שנותיו, אולם תפילתו בוקעת דווקא מתוך החושך בתגובת מטוטלת אופיינית ועל פני אותו סולם שעליו עולים ויורדים גם יחד.

כדי לשמור על הברית בינו ובין הא-ל בונה יעקב, כאמור, קירות. גבולות המכוונים אותו לשיח עם הבורא. מחוקק הוא חוקים לעצמו על מנת להבדיל אותו ממציאות החיים הפרוצה. "כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב". יעקב הוא איש ההלכה הראשון וכל עבודתו אצל לבן הייתה על מנת לבנות "בית" זה. עבודתו עבור רחל היא "תיקון רחל" המלמד את האדם כיצד לחתור אל המציאות הרצויה והאהובה. כיצד לגונן על האינטימיות והקשר הרצוי והאהוב ממסיחי הדעת ומהמתנגדים להם. כיצד לבנות קירות עבורם ולחוקק חוקים המאפשרים אותם. עבודתו עבור לאה היא "תיקון לאה" המגונן על האדם גם כשהמציאות לא מאירה לו פנים וכשהיא לא צפויה ואף לא רצויה. כיצד לבנות קירות המגוננים על הקשר גם כשהוא לא מאיר פנים ואילו חוקים לחוקק על מנת לשמור עליו. את הקירות הללו ואת החוקים הללו צריך ליצור לפני מציאות החיים על מנת לבוא אליה מוכנים ומוגנים. כדרך שאדם בונה בית לארוסתו ורק אחר כך "מכניסה לביתו". כך עשה יעקב לרחל וללאה, וכך תעשה ההלכה ליהודי על מנת שיכניס את השכינה לביתו. ההלכה תמיד באה אל המציאות בטרם עת ו"לפני" מעשה על מנת לכוון את המציאות ולתעל אותה.

יקום היהודי בבוקר וההלכה שקדמה לו, לא תחכה אלא תאיץ בו לומר "מודה אני...". אמירה זו הינה קירות אשר יכולות להדהד את מצב נפשו ומצב הקשר שלו עם ה'. עד כמה הוא אכן מלא בהכרת הטוב על יקיצתו בבוקר. אם אכן יש פער בין ליבו של היהודי לבין מילותיו, פער זה לפחות יתגלה ויורגש. מלאכים יכולים גם לרדת. אולם מתוך כך יקבלו הם גם דחיפה לעלות. ההלכה תהיה "בית" להחזיק את הפערים הללו בין שמיים וארץ ולתת להם תיבת תהודה. קולם יישמע בעלייה ובירידה.

על כך ישאל דוד המלך את עצמו "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו" (תהלים כד, ג). זאת אומרת איך אפשר להחזיק את הקשר עם ה' הגבוה כל כך. שהרי צריך לעלות אליו בהר כמו אברהם והטיפוס קשה ומתיש. וכמו כן צריך להחזיק מעמד בראש ההר ולקום במקום קודשו, כמו יצחק והדבר מחייב ותובעני. אין זאת כי אם צריך "לדרוש" את ה' ו"לבקש" אותו "לפני" כן כדי להצליח בכך. להתכונן "לפני" כדי לראות את ה"פנים". כדרך שבאי הברית כורכים את גורלם זה עם זה ורק מתוך כך רואים את ה"פנימיות" האחד של השני. כדרך שיעקב בנה "בית" ואחר כך הכניס את נשותיו אליו. כך כשדוד המלך "דורש ומבקש" את "פני" ה' הוא נזכר ביעקב. "מבקשי פניך יעקב סלה" (שם, ו).

בניינו של יעקב היה כל כך איתן ויציב ששנים אחר כך, כשיוסף היה גם הוא בגלות ובחושך, היה יכול לראות את "דמות דיוקנו" של יעקב אביו ואת "פניו", ולהיזכר בגבולות ובחוקים שכונו את בית ילדותו. האב תמיד מעצב את "בית" הילד ו"דמות דיוקן אביו" לעד מביטה בו במסכת חייו. זוהי התבנית הראשונית דרכה מביט הילד בעולם. יעקב האב ש"לפני" הראה את "פניו" לבנו כשהיה זקוק להם ולהדרכתם.

הן סולם יעקב והן סולמו של ר' נחמן משמרים אם כן את הפער שבין שמיים לארץ ועל כן קשובים לקולות שיכולים לעלות מתוכם. לשניהם חשוב השיח האותנטי (ליקוטי מוהר"ן לד, א) והמרחב הפתוח שבו הוא מתקיים (שם תנינא כה). השיח עם האדם באשר הוא אדם (שם י, ג). גם אצל ר' נחמן מקומה של ההלכה חשוב בעבודת ה' ומתוך כך חשובים גבולות השיח (שיח שרפי קודש ב, קלא). ר' נחמן דיבר רבות על שמירת הברית כיסוד בעבודת ה' (שם נ). וכן שם תנינא א, י ועוד) וייתכן שהדבר קשור לשמירת הברית עם הבורא ובכלל להקדמת ה"ביחד" ומרחב השיח לתוכן העולה בתוכו. כך גם ר' נחמן מעמיד את התפילה כבסיס לעבודת ה', כמרחב שיח פתוח. במיוחד בהתבודדות נטולת הסידור (שם תנינא כה). כמו יעקב אבינו גם ר' נחמן משתמש ב"קול" כ"סולם" מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

אולם בעוד יעקב בונה "בית", הרי שר' נחמן אוסף את שבריו של בית חרב. דמות דיוקנו של יעקב אבינו באה לפני ניסיון ואילו דמות דיוקנו של ר' נחמן באה לאחר כישלון. דמותו של יעקב באה לשמור את הברית ולשמור על ה"בית" ואילו דמותו של ר' נחמן באה לשמור מייאוש על חורבנו. דמותו של יעקב באה לומר "אל תפתה" ואילו דמותו של ר' נחמן אומרת "אל תיפול". סולמו של יעקב מכיל מלאכים ש"עולים ויורדים בו" ואילו סולמו של ר' נחמן מכיל איש ולא מלאך, הנופל וחוזר ונופל. בעוד דמות דיוקנו של יעקב מראה ליוסף את חוקי העבר. את "פני יעקב" אשר הכיר "לפני" כן. דמות דיוקנו של ר' נחמן מראה לו לר' נתן את מה שיכיר **אחרי** כן. ר' נחמן יראה לו לנופל את התקווה שיכולה לבוא גם אחרי נפילה. את הפוטנציאל שיכול לצמוח דווקא מן הנפילה, אם רק "יחזיק חזק". את גילוי הפנים שיכול לבוא אחרי הסתר הפנים, אם רק יחזיק הספקן מעמד. את האמונה שיכולה לצמוח מתוך שאלות הכפירה אם רק יזעק את זעקתם לה' בעצמו (ליקוטי תנינא יב). יעקב אבינו בונה עולם פנימי ומסדר את התנאים להתרחשות הייחוד עם השכינה. ואילו ר' נחמן מלמד את האדם ללכת בלי סדר ובעולם לא צפוי, ולצפות דווקא משם לגילוי של הלא נודע, לסיפור חדש שיתרחש, לחידוש עולם ובריאיתו. להתגשמות החלום והתממשות, כפי שנגלה ר' נחמן עצמו במציאות לאחר שהופיע בחלום. אם "ביתו" של יעקב בנוי על נאמנות בניו, הרי שר' נחמן מוציא את חסידיו אל היער ומלמד אותם להחזיק מעמד בדרך. אם יעקב בנה תשתית לבניין ה"בית", הרי שר' נחמן האיר את האופק לביאת המשיח ולהחזיק מעמד עד בואו.

*

אחרי יעקב נגמרה תקופת האבות. יעקב, לפי דברינו, השלים את המהלך של חיבור שמיים וארץ. לא רק גילוי השמימיות שבארץ כאברהם. לא רק גילוי כוחות הנפש של האדם להיות שמימי ולהתגבר על הארציות המושכת למטה, כיצחק. אלא הפנמת הצורך שלהם האחד בשני וכריכתם זה בזה על אף שונותם זה מזה ודווקא בשלה. מן הרגע שכרך האדם את עצמו עם הא-ל יהא אשר יהא, יכול היה ה' לחרוך את עצמו עם האדם לנצח. מעתה צאצאיו יהיו "בניו" של הקדוש ברוך הוא ובניו של יעקב, בני ישראל. תמה תקופת האבות. כשהנצח בליבם של הבנים כל שנותר לעשות הוא להנציח את קורותיהם. איך נראה המסע הזה שבו הולכים האדם והא-ל שלובי זרוע ואחוזים בברית ביניהם. אחרי תקופת האבות באה תקופת התורה שבכתב. הנצחת הרגעים המשמעותיים הללו. התורה עד סופה מתארת רגעי נצח אלו.

גם ר' נתן היה עסוק בהנצחת רבו. בעטו הקולחת וליבו ההומה עקב אחרי קורות רבו וידע שהם סיפור נצחי שראוי לשומרו לדורות. ר' נתן הרגיש שהבשורה שבישר לו ר' נחמן בראש

הסולם מאפשרת לו לכרוך את עצמו בה' לנצח. יקום וייפול, יקום וייפול, שוב ושוב, לעד יאמר לו ר' נחמן "אין ייאוש". בשורה זו הינה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. היא מאפשרת תנועה בין שמיים לארץ ומתוך כך מכילה את כל המצבים שביניהם. כורתת היא ברית בין שמיים לארץ, ויוצרת מתוך כך מרחב בטוח ביניהם.

מרחבי ההלכה הם גם מרחבי היצירה של ר' נתן. כשתיעד והנציח את רבו שמר על דיוק נטול יצירתיות על מנת להיות קרוב למקור. ולעומת זאת בספרו המופלא והעשיר "ליקוטי הלכות" התפרצה יצירתיותו בכל עוזה. "ליקוטי הלכות" איננו אלא גילוי של כל שאמור ויכול להתרחש בין כותלי ההלכה וגבולותיה. שם פורש ר' נתן את מחשבות ליבו ורגשותיו של איש ההלכה בתוך מרחבים אלה ומזמין את הקורא להצטרף למסע זה. עניינו של הספר הוא הלב האותנטי של עובד ה' בתוך גבולות ההלכה. ר' נתן משתמש בכלים שלימד אותו ר' נחמן על עבודת הלב והנפש בליקוטי מוהר"ן ומיישם בעולם ההלכה. וכאמור המרחב הבטוח של ההלכה הוא המאפשר את תנועתם החופשית של הלב והנפש בין כתליהם.

כשיש מרחב בטוח כזה כבר אין זקוק האדם לנפילה כדי לבטא את המקומות שמחוץ לשיח. אין הוא זקוק לפרוש מהקשר כדי לבטא את מחאתו הפנימית, לפעמים גם הבלתי מודעת, לחלקים שבו שלא היה להם מקום בקשר. על כן יכול הוא האדם גם "להחזיק חזק ולא ליפול". הברית והמרחב שבה מאפשרים לו רשת ביטחון שבעזרתה יכול הוא להמתין ולהתגבר בעת מצוק, להמתין לטוב יותר. הסולם, כפי שהסברנו מאפשר תנועה. כמו שאצל יעקב התנועה הייתה של "עולים ויורדים בו" אצל ר' נחמן הסולם מאפשר תנועה של 'ליפול ולקום' ועל כן כבר אין צורך ליפול כלל.

קשר של נצח מתאפשר בשל התנועה המתקיימת בו. ר' נתן הרגיש נצח זה. הרגיש את קשת הרגשות הנרחב שסולמו של ר' נחמן מאפשר לו. את התנועה הנפשית האלסטית והמגוונת כל כך שתורתו של ר' נחמן מאפשרת. כל אלו העניקו לר' נתן מענה לשאלת הקיום שכל כך טלטלה את נפשו עד דמעות. שם, בבית הכנסת טרם חלם את חלומו. סופיותם של החיים ומשמעותם מקבלת משמעות של נצח כאשר מבינים את הרצף, כאשר נוסכים בהם עתיד ומחזקים את האדם להמתין לו. להמתין לחלום שיהפוך למציאות עד שדמות דיוקן החלום תתגלה. וכאשר אוספים ומגוננים על שיח סוער ורחב אופקים כל כך בגבולות בטוחים של ברית איתנה. ר' נתן זיהה את הנצח הזה הטמון בכל רגע בחייו של ר' נחמן, וקיבל מכך מענה לשאלת סופיות הקיום שלו הוא. מתוך כך תיעד, רשם והנציח כל רגע מפסיעות נצח רבו והלך אחריי באמונה.

למעשה: בחר לך הלכה אחת וכתוב עליה את הרהורי ליבך, מחשבותיך ורגשותיך בעת קיומה. אל תחסוך ממנה את כל הרגשות האותנטיים גם אם אינם נעימים. אולם לבסוף כיוון שאתה מחויב לה, נסה לכתוב גם את המענה שלה לך. מה יכולה להיות תגובתה והמענה שלה אליך בחזרה.

